

INFORMATIEBOEKJE
VOOR
PAROCHIELE CARITAS INSTELLINGEN

IN HET
BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM

DIENST DIOCESANE CARITAS, januari 2015
Bisdom Haarlem-Amsterdam

INLEIDING door mgr. Jan Hendriks

De bijbel leert ons: “God is liefde” (“Deus caritas est”, 1 Jo. 4, 8) en dat betekent dat er eigenlijk geen betere mogelijkheid is om heel concreet te laten zien wie God is en wat geloven betekent dan door de Caritas, onze liefde voor de naaste. De Caritas is dus een kernopdracht van de Kerkgemeenschap en dat wil zeggen: ook van iedere parochie. Geen enkele parochie kan zeggen: “Laat anderen dat maar doen”, want we kunnen geen christen zijn zonder Caritas. De weg van de Caritas is de weg van God, want God is Caritas! Onze paus Franciscus kreeg het in zijn oor gefluisterd door een mede-kardinaal, meteen nadat hij gekozen was: “Denk aan de armen”, en hij zegt het keer op keer en geeft het voorbeeld: we moeten erop uit gaan, langs de straten, naar de armen, want in hen zullen wij het gelaat van God herkennen! Dit legt een grote verantwoordelijkheid op ons allen en in het bijzonder op de (inter-)Parochiële Caritas Instellingen (PCI's), die de Caritas in de parochies organiseren en financieel mogelijk maken. Het gaat om het opsporen van noden, het activeren van de parochiegemeenschap, het betrekken van jongeren bij deze mooie opdracht. Het belang is groot omdat de armen geholpen moeten worden en omdat we allen er verantwoordelijkheid voor dragen dat Caritas niet uit onze samenleving verdwijnt: Wat kunnen we samen doen om Gods liefde handen en voeten te geven?

Dit werkboekje wil daarbij helpen en een impuls geven.

+Jan Hendriks

Hulpbisschop/vicaris-generaal bisdom Haarlem-Amsterdam

Inleiding

Inhoudsopgave	1
I De Parochie, de plaats van de PCI	2
Het doel van de PCI	
Zelfstandig, maar niet onafhankelijk	
In goede samenspraak met de parochie	
II Caritas, geloven op maandag	4
Omzien naar elkaar	
Caritas & Diaconie	
Definitie en logo	
Werken van Barmhartigheid, zeven of meer?	
Zorg voor Elkaar	
Gods Woord wordt gedaan	
III Het Doen van Caritas	6
In den beginne....	
Waar toe zijn wij op aarde? Onze visie en ons oordeel	
Het Heilige Moeten! Over handelen	
<i>De borsten van de pater</i>	
IV De Instelling, over wetten en regels	8
Een PCI is een instelling. Wat is dat?	
En wat is de PCI dan voor het Nederlands Recht?	
Een kerkelijke instelling dus, ja en?	
Een PCI als bestuur	
VI Over het geld van de Caritas	10
Het uitgeven van geld	
Het verkrijgen van geld	
Het beheren van geld	
V Cirkels van de Caritas	12
Inleiding	
De Parochie/Regio	
De verantwoordelijke voor de diaconie	
De Oecumene, de plek van mensen van goede wil	
Het Bisdom	
Caritas Internationales	

Verwijzing naar websites en Literatuur

Slotwoord

I. DE PAROCHIE, DE PLAATS VAN DE PCI

Het doel van de PCI

Het staat er zo mooi, in het Algemeen Reglement voor het bestuur van een (Inter) Parochiële Caritas Instelling in Nederland: Bestuur van de PCI, geef de caritas permanent een herkenbare plaats, binnen en vanuit de parochiegemeenschap. Wees, met andere woorden, een werkzaam instrument voor de caritas in de parochie (Art. II, 1). Dat betekent dat de PCI in de parochie een bijzondere en eigen plaats inneemt. Maar ook dat zij een bijzondere taak te vervullen heeft, in de parochie, voor de parochie en vanuit de parochie. Een taak die niet ophoudt met het simpel verstrekken van geld aan iemand in nood of het steunen van een diaconaal project. Een PCI is het geweten van de parochie en tegelijkertijd geeft zij de parochie handen en voeten voor het geloven op maandag. Zij zet de caritas steeds weer op de agenda van de parochie.

Zelfstandig, maar niet onafhankelijk

Een PCI is onverbreekelijk verbonden met haar parochie. In de parochie is er dus ook maar één PCI (art. 1.4.). Er kunnen geen twee PCI's zijn in één parochie. Wordt de parochie opgeheven? Zo ook de PCI. Gaat de parochie fuseren met andere parochies? Zo ook de PCI's van die parochies. Wel kan er één Interparochiële Caritas Instelling (een IPCI) zijn voor meerdere parochies (art. 1.5).

Binnen de parochie heeft de PCI een eigen verantwoordelijkheid, en daarmee bestaat zij zelfstandig naast het parochiebestuur en de pastoor/administrator. In het Reglement wordt dat aldus verwoord: *de PCI is een publieke kerkelijke rechtspersoon (...) zijnde een zelfstandig onderdeel van het R.K. Kerkgenootschap (...)*. Dat betekent dat een PCI zelf bepaalt wat zij doet en hoe zij dat doet. Zij is géén verantwoording schuldig voor haar beleid en activiteiten aan het parochiebestuur of zelfs aan de pastoor. Dat is haar zelfstandigheid binnen de parochie.

Nu is het niet zo dat een parochiebestuur, of een pastoor, helemaal geen invloed heeft. Wat de PCI doet in de parochie, voor en vanuit de parochie gebeurt in *goede samenspraak*. Concreet betekent dat het volgende:

In goede samenspraak met de parochie

De PCI heeft een bijzondere taak ten aanzien van de caritas van de parochie. Maar ook een parochiebestuur en een pastoor – die belast is met de leiding en pastorale zorg van de parochie - hebben hun verantwoordelijkheid ten aanzien van de caritas. Evenals de gehele parochiegemeenschap en iedere parochiaan. Om al die activiteiten goed op elkaar af te stemmen is overleg nodig. En zo staat het ook in artikel 2.3.: De PCI voert haar beleid in *goede samenspraak* met het bestuur van de parochie. Dat heeft een aantal consequenties:

- Minstens één maal per jaar vindt er overleg plaats tussen PCI en parochiebestuur, op initiatief van de PCI. Let wel, het gaat hier niet om verantwoording afleggen, maar om overleg over het te voeren beleid; de PCI is verantwoording schuldig aan de bischop.
- Ook bij de voordracht van nieuwe bestuursleden van de PCI vindt overleg met het parochiebestuur plaats. Ook hier weer geldt, het gaat om overleg, instemming, niet om toestemming.

- Overigens kan ook een parochiebestuur bestuursleden voor een PCI voordragen (Art. 6.1).
- Overleg met het parochiebestuur is ook nodig bij het instellen van een Raad van Advies (Art. 5.2).
- Een PCI kan eigen diaconale werkgroepen en commissies instellen voor taken, voorzover daar nog niet in is voorzien in de parochie. Deze werkgroepen zijn verantwoording schuldig aan de PCI en niet aan het parochiebestuur. Maar ook hier geldt: ...*de goede samenspraak*.
- Dat geldt ook jegens de pastoor, de kapelaan, diaken of pastoraal werker. Deze wordt, op diens verzoek, toegelaten tot de vergaderingen van de PCI en heeft daarin een raadgevende stem.
- Tenslotte wordt de goedgekeurde Begroting en Rekening & Verantwoording ter kennis gebracht aan de parochie. Voor de parochianen in een verkorte versie. Het parochiebestuur krijgt het gehele overzicht nadat de bisschop zijn goedkeuring heeft afgegeven.

De PCI voert dus *in goede samenspraak* met het parochiebestuur en de pastoor haar activiteiten voor de caritas uit. Een PCI is dus niet alleen uitvoerder van haar eigen beleid, zij stimuleert alle caritasactiviteiten in de parochie, trekt aan de bel als er niets of weinig gebeurt, en is vooral blij als het parochiebestuur, pastor of parochianen ook hun verantwoordelijkheid nemen.

II. CARITAS; geloven op maandag

Omzien naar elkaar

Wat is caritas? Omzien naar elkaar, zorg voor je naaste, oog hebben voor de noden dichtbij en veraf. Het zijn allemaal woorden die uitdrukken hoe wij als geloofsgemeenschap, als Kerk, met elkaar omgaan. Met extra aandacht en zorgzaamheid voor mensen die het moeilijk hebben. Om die zorg voor elkaar uit te drukken gebruiken we in de Kerk twee woorden: caritas en diaconie. U kent ze vast wel.

Caritas & Diaconie

Caritas is het Latijnse woord voor naastenliefde. Het komt uit onze katholieke traditie. Alle mensen worden geboren met het vermogen om lief te hebben. Vanuit die naastenliefde doen wij daden van liefde en barmhartigheid. Het eigene van caritas is dat het voortkomt uit ons hart. Het hart dat geraakt is door de noden van de ander. Dat hart kan geraakt worden omdat het zelf bemind wordt door God die ons het eerst heeft liefgehad. Je kunt het ook zo zeggen: de liefde van God, van Jezus, die wij in ons leven ervaren kunnen we delen met anderen. Het woord caritas verwijst tegelijkertijd naar dat brede werkveld van de katholieke kerkelijke hulpverlening. Diaconie is een Grieks woord voor dienst en bemiddeling uit de protestante traditie. Diaconie is een vertrouwd woord voor veel katholieken vooral in oecumenisch verband. Dienst aan mensen, door christenen gedaan uit liefde voor God. Beide woorden geven aan waar het om gaat: de zorg voor de ander uit liefde voor God en mensen.

Definitie en logo

In het Algemeen Reglement voor het Bestuur van een (Inter)parochiële Caritasinstelling wordt caritas omschreven als 'het vanuit christelijke overtuiging gestalte geven aan de opdracht van de Kerk om dienstbaar te zijn aan de samenleving door aandacht te wijden aan de concrete noden en behoeften van personen en groepen van personen en daardoor bij te dragen aan het bevorderen van de sociale rechtvaardigheid'. Het gaat bij caritas dus om individuele zorg en aandacht, maar die staat niet los van de aandacht voor sociale rechtvaardigheid. Net zo min als de strijd voor rechtvaardigheid en gerechtigheid los staat van de aandacht voor de individuele mens.

Het logo van de Caritas, het rode vlammenkruis, wordt bijna overal in de wereld gebruikt als er vanuit de katholieke geloofsgemeenschap hulp wordt gegeven. Zo wordt duidelijk dat het gaat om hulpverlening met hart en ziel, om begeesterde, vurige daden van liefde in het teken van het kruis. Het vlammenkruis staat zowel voor lokale hulp zoals maatschappelijk werk, zorg aan zieken en ouderen, als voor internationale noodhulp bij natuurrampen.

Werken van Barmhartigheid, zeven of meer?

De zorg voor de ander begint met aandacht, met zien. Daar is een open hart voor nodig. Een hart dat geraakt kan worden. En daar is beweging voor nodig. In actie komen. De Bijbelse traditie wijst hier de weg. Jezus, heeft ons een richting aangegeven hoe we met menselijk lijden om kunnen gaan. Het evangelie uit Mattheus 25, 34-36 is daarvan een goed voorbeeld. Vooral wanneer het er om gaat hoe je iets kunt betekenen voor je medemens en voor de samenleving. Zo kunnen de werken van barmhartigheid ons een weg wijzen wanneer wij bij ons zelf te rade gaan wat we als gelovige of als parochie kunnen betekenen voor anderen. Zes werken van barmhartigheid komen uit het evangelie volgens Mattheus. Hoe vertalen wij dat naar vandaag? Het zevende, het begraven van de doden, is er in de vroege middeleeuwen aan toegevoegd. Vandaag de dag zou het vredeswerk en de milieuzorg er als achtste en negende werk aan toegevoegd kunnen worden.

1. Want ik heb honger...
2. Want ik heb dorst...
3. Want ik ben een vreemdeling...
4. Want ik ben naakt...
5. Want ik ben ziek...
6. Want ik zit gevangen...
7. Want ik sterf...

Zorg voor Elkaar

Meestal denken we daar allemaal niet over na, want voor de ander zorgen, dat doe je gewoon. Omdat je het van thuis hebt meegekregen, omdat je wat voor een ander over moet hebben, omdat het mooi werk is, omdat je hoopt dat anderen ook voor jou zorgen als je in de knel komt, enzovoort. En toch is het goed om als caritasbestuurder regelmatig stil te staan bij de vraag: wat heb ik nodig, wat heeft onze parochie nodig om nu én in de toekomst aandacht, menskracht en geld vrij te houden voor de kerkelijke zorg voor de zwakkeren. Ook de spiritualiteit heeft aandacht nodig in het bestuur, al is het maar om dóór te kunnen gaan op de weg van genade, barmhartigheid en gerechtigheid die het Evangelie ons wijst.

Gods Woord wordt gedaan

De blijvende aandacht voor caritas is van het grootste belang. Gods Woord dat wij horen in de liturgie, wordt in de beoefening van de Caritas 'vlees en bloed' En dat gebeurt! Door groepen binnen en buiten de parochies. Door PCI's, door diaconale werk- en bezoekgroepen en door allerlei organisaties en initiatieven, zoals voedselbanken, inloophuizen, hospices en vele andere. Ieder doet, op zijn eigen wijze, fantastisch werk en geeft de kerk en de samenleving een menselijk gezicht. Dat is nog eens goed nieuws!

III. EN WAT DOE JE DAN? De Concrete Caritas

In den beginne...

De meeste PCI's doen wat er op hun weg komt. Maar soms is het ook goed om een stapje terug te doen en je te bezinnen op wat je doet, hoe je het doet, wat je zou willen bereiken en wat je daarin zou willen veranderen. Er is een simpel hulpmiddel dat je daarbij kan helpen. Het is de drieslag: Zien, Oordelen, Handelen.

Waartoe zijn wij op aarde...? Onze visie en ons oordeel

Het begint met kijken. Nu wordt dat wat wij zien niet alleen bepaald door wat er is, maar meer nog hoe wij ernaar kijken. Het ontwikkelen van een visie is dus niet alleen: goed om je heen kijken, informatie verzamelen op allerlei mogelijke manieren, gesprekken voeren met deskundigen en de informatie op een rijtje krijgen. Net zo belangrijk is om *niets* te doen. Stil worden en kijken naar wat er in jezelf gebeurt als je iets ziet. Wat doet dat met je? Wat voor gevoelens roept dat op? Wat zegt dat over jouw manier van kijken? En wat zie je dan? Is de 'vreemde' dan nog steeds een bedreiging óf wellicht een mens in nood. Gaat armoede dan alleen maar over gebrek aan geld? Of is er ook een armoede in affectie of aandacht of bescheidenheid? Hoe ver staat die ander eigenlijk van mij vandaan? Of kijk je vooral naar jezelf? Nu is een visie meer dan alleen maar gedachten. Een visie gaat werken, leven, als je het deelt, onder woorden brengt, opschrijft, buiten jezelf legt zo dat je er ook kritisch over kunt nadenken en kunt communiceren met anderen.

Het Heilig Moeten! Over handelen En wat ga je dan doen? Dat is vaak niet eenvoudig. Het caritaswerk stelt PCI-bestuurders regelmatig voor knelpunten en dilemma's. Enkele voorbeelden uit de praktijk:

- De vraag achter de vraag; wat te doen met een hulpaanvraag die simpel lijkt maar waarbij de achterliggende problematiek omvangrijk blijkt.
- Geven of lenen; ieder mens en iedere situatie is anders, vaak is een gift het beste, soms een lening.
- Noden op het spoor komen; vooral in dorpen blijft de armoede vaak verborgen achter de voordeur. PCI-bestuurders willen en kunnen helpen maar hebben geen contact met mensen die een steuntje in de rug goed kunnen gebruiken.
- Het sociale geweten, het caritas-bewustzijn in de parochie bevorderen; hoe doe je dat in een situatie waarin men als PCI tot nu toe vooral of uitsluitend het geld heeft beheerd?
- Verantwoording; hoe verantwoorden we bij de gulle gevers van vroeger en nu dat, in een sterk veranderende kerk-en-samenleving, het budget van de PCI ook aangewend kan worden voor (gezamenlijke) projecten buiten de eigen parochie.

Knelpunten en dilemma's horen echter bij het beoefenen van de Caritas. Het werk gebeurt met vallen en opstaan, er worden fouten gemaakt en vooruitgang geboekt. Een blauwdruk voor daden van naastenliefde is ons niet gegeven. Wel zijn er een aantal simpele uitgangspunten die kunnen helpen: doe wat bij je past; maak gebruik van wat er is; doe niet alles zelf en betrek anderen er bij. Met andere woorden: organiseer verbondenheid, maak een stappenplan voor jezelf en het bestuur, en gebruik dat als leidraad:

1. Organiseer jezelf als bestuur. Neem tijd voor bezinning en om te bespreken wie je wilt zijn en op wat voor manier, en wat het betekent om bestuur te zijn.
2. Betrek anderen erbij. Creëer cirkels van verbondenheid. Op de eerste plaats in je eigen parochie. Met de pastoor, met werkgroepen in je parochie, met je eigen parochianen. En maak die cirkels vervolgens groter. Met andere geloofsgemeenschappen, met mensen van goede wil. Zo kom je ook op het spoor van ieders deskundigheid. Hoe meer je deelt, hoe meer je naar buiten treedt, hoe duidelijker het zal worden wat je te doen staat en waar je echt nodig bent.
3. En dan wordt het tijd voor een plan. Een PCI is immers een bestuur. Een goed plan is een concreet plan. Wat wil je? Wanneer wil je dat bereikt hebben? En wie of wat heb je daarvoor nodig?
 - Begin met kijken. Wat gebeurt er concreet aan caritas in de parochie? Wat gebeurt er om je heen in je stad of dorp of wijk? Waar zijn parochianen allemaal al in actief? Waar zijn noden waar wij door geraakt worden, die op onze weg komen?
 - Vervolgens trek je je conclusies. Wat zou er moeten gebeuren aan caritas, in de parochie én vanuit de parochie? Hoe gaat de parochie dat handen en voeten geven? Wat heeft de parochie daarvoor nodig? En wat kan de PCI daarin betekenen voor de parochie?
 - En dán ga je aan de slag, in de parochie, mét de parochie en vanuit de parochie. Soms is het handig om een aparte werkgroep voor een specifieke taak op te richten. Soms is het ook handig om een aparte commissie in het leven te roepen. Bijvoorbeeld een Beheerscommissie die verantwoordelijk is voor het goed beheren van geld en goederen.
 - Tenslotte evalueert een bestuur. Is het doel gehaald? Is de caritas in en vanuit de parochie herkenbaar aanwezig? Zijn mensen werkelijk geholpen? Zitten wij op de goede weg of moeten wij iets anders gaan doen?

Presenteer je als PCI. Maak je zichtbaar, zeker voor je eigen parochie. Een Diaconale Zondag is daarbij een uitstekende manier. Maar er zijn veel meer zondagen waarin de caritas een plek kan krijgen. Dat hoeft niet iedere keer met veel aandacht. Een simpele hulpvraag kan aan het eind van de viering gedeeld worden met parochianen. De resultaten zijn altijd verrassend. Maak je ook zichtbaar in je eigen omgeving. Bezoek organisaties en bijeenkomsten. Nodig mensen uit op je vergadering. Betrek mensen bij de uitvoering van de caritas. Er zijn meer mensen bereid om iets te doen dan jezelf vaak voor mogelijk houdt.

De worsten van de pater *oftewel het verhaal van de wonderbaarlijke worstenvermenigvuldiging...*

Een Diaconaal Centrum in een middelgrote stad organiseerde gratis maaltijden voor mensen zonder een huis of een thuis. Die maaltijd was gratis en dus sober, dat wil zeggen er was geen vlees. Een pater hoorde dat en besloot een collecte te organiseren, niet voor geld máár voor worsten. Op een zondag kondigde hij dat aan en legde uit voor wie het was bestemd. De week daarna was er de collecte. Vijf grote manden vol met worsten werden er verzameld. De volle manden werden in dank aanvaard. Nog lang werd er van genoten. Zo simpel kan caritas zijn!

IV. DE INSTELLING; over wetten en regels

Een PCI is een instelling, wat is dat?

Je moet het een paar keer achter elkaar uitspreken voordat je het te pakken krijgt.

Een PCI is een: *Publieke Kerkelijke Rechtspersoon in de zin van canon 116 CIC*.

Wat betekent dit eigenlijk?

Canon 116 § 1 van het Wetboek van Canoniek Recht zegt: *“Publieke rechtspersonen zijn gehelen van personen of zaken, die door de bevoegde kerkelijke overheid opgericht worden om binnen de voor hen te voren vastgestelde grenzen namens de Kerk, volgens de voorschriften van het recht, de hun eigen, met het oog op het openbaar welzijn toevertrouwde taak te vervullen;...”*

Een PCI handelt dus namens de Kerk, volgens de voorschriften zoals we die vinden in het *Algemeen Reglement voor het Bestuur van een (Inter)Parochiële Caritas Instelling in Nederland*. Belangrijk is dat een PCI handelt namens de Kerk. Zij is het caritatieve gezicht van de Kerk, probeert namens de Kerk de mensen nabij te zijn in hun nood. In die zin zou je ook de juridische term *“publiek”* kunnen uitleggen: de PCI zet zich in het voor het publieke welzijn, en is bekend bij het publiek als hulpverlenende instelling.

De PCI is een *rechtspersoon*. Een rechtspersoon is een juridische entiteit welke rechtshandelingen kan verrichten. Zij kan kopen of verkopen, kan mensen in dienst nemen of ontslaan, enzovoort. In Nederland kennen wij daarvoor vooral de rechtsvorm ‘stichting’. Een stichting is een civielrechtelijke instelling. De Kerk echter kent haar eigen wetgeving en regels.

Vandaar dat zij haar eigen *kerkelijke rechtspersonen* kent. Die regels zijn vastgelegd in het Kerkelijk Wetboek, afgekort CIC. Dat staat voor: *Codex Iuris Canonici*, vertaald: Wetboek van het Canoniek (Kerkelijk) Recht. Een artikel van dat wetboek heet Canon. Een van de canones, Canon 116, regelt het instellen van Publieke Kerkelijke Rechtspersonen voor de gehele Rooms Katholiek Kerk. Het is de stichtingsvorm van de RK Kerk.

En wat is de PCI dan voor het Nederlands Recht?

Dat binnen de Kerk de PCI erkend wordt als Rechtspersoon is mooi, maar wat heeft een PCI in Nederland daaraan? Kan een PCI in Nederland ook zelfstandig rechtshandelingen verrichten? Het antwoord is ja. Artikel 2, lid 1 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek verwoordt het zo: *“Kerkgenootschappen alsmede hun zelfstandige onderdelen en lichamen (o.a. PCI’s) waarin zij zijn verenigd, bezitten rechtspersoonlijkheid*. Een PCI kan dus precies hetzelfde als een burgerlijke stichting. Steeds vaker komt het echter voor dat bijvoorbeeld banken en notarissen bij rechtshandelingen waar een PCI bij betrokken is, vragen naar een inschrijving bij de Kamer van Koophandel. Een PCI kan echter niet ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel, omdat het een kerkelijke rechtspersoon betreft. Om te voorkomen dat je telkens weer moet uitleggen dat een PCI, ook volgens het Nederlands Recht, een zelfstandige rechtspersoon is, kan bij het bisdom een *“Identificatieverklaring”* aangevraagd worden; daarin wordt verklaard dat de PCI onder de *“Mantelovereenkomst”* van de kerkprovincie valt. Omdat de PCI onderdeel is van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap heeft zij automatisch de ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instelling) en zijn giften aan de PCI aftrekbaar van de belastingen.

Een Kerkelijke Instelling dus, ja en?

Een Publieke Kerkelijke Instelling dus. Maar wat betekent dat dan? Het betekent dat zo'n instelling alleen door een bisschop kan worden opgericht. De bisschop richt de instelling op via een *decreet*, een officieel document met juridische kracht. Vervolgens gelden voor zo'n instelling bepaalde regels, neergelegd in een statuut of regeling, een Reglement. Voor de PCI is dat het: *Algemeen Reglement voor het Bestuur van een (Inter)Parochiële Caritas Instelling in Nederland*. Dit Reglement is vastgesteld door de Nederlandse Bisschoppenconferentie in 1991. Veranderingen in dit Reglement kunnen alleen met toestemming van de Conferentie, anders gezegd van de Nederlandse Bisschoppen, worden aangebracht. Een ander belangrijk gevolg is dat bestuursleden van PCI's worden benoemd door de bisschop. .

De bisschop heeft als 'vader en advocaat van de armen' tot taak niet alleen te zorgen voor een goede organisatie van de geloofsgemeenschap als zodanig maar ook van haar caritas. De PCI's is het beheer toevertrouwd van het kerkelijk geld dat voor caritas is bijeengebracht. De bisschop draagt de eindverantwoordelijkheid. Daarom ook dienen de 'Rekening en Verantwoording' en de Begroting door de bisschop te worden goedgekeurd. Ook bij mogelijke conflicten biedt het Reglement wegen om tot een oplossing te komen. De bisschop heeft hierbij een belangrijke rol.

Een PCI als bestuur

Dat het een Publieke Kerkelijke Instelling is, wil ook zeggen dat een PCI een bestuur is. De belangrijkste taak van een bestuur is dat het de voorwaarden schept voor het uitvoeren van haar taak, zowel financieel, organisatorisch, communicatief als beleidsmatig. De PCI is géén werkgroep. En daar zit een spanning. Want het PCI-werk bestaat niet alleen uit besturen, zij verleent tegelijkertijd concrete hulp, doet uitvoerend werk. Zo vervult zij haar doel en taak als teken én instrument van de caritas.

Het is belangrijk onderscheid tussen bestuurstaken en hulpverleningstaken te maken en beide taken in het oog te houden. Dit om te voorkomen dat zij haar doel: 'de caritas permanent een herkenbare plaats bieden binnen en vanuit de parochie' in de, vaak intensieve, zorg voor de naaste uit het vizier verliest. In de praktijk blijkt dat een PCI vaak functioneert als een werkgroep. Zij concentreert zich op een of twee activiteiten. Vaak zijn dit individuele noodhulp en een kerstactie. Daardoor loopt zij het risico andere taken te verwaarlozen. Hoe belangrijk en noodzakelijk ook, de caritas een herkenbare plaats te geven in en vanuit de parochie is een grotere opdracht dan het organiseren van één of twee activiteiten.

V. DE PCI EN HAAR GELD

Geld is een middel

Voor het behartigen van de Caritas beschikt de PCI over een aantal middelen. Menskracht, kennis en vaardigheden, contacten, soms beschikt een PCI over huisvesting en een PCI heeft geld. Geld is een middel voor de Caritas. Hoe je eraan komt, hoe je het beheert en hoe je uitgeeft zijn de onderwerpen van dit hoofdstuk.

Waar geef je je geld aan uit?

Meestal begint het gesprek bij een PCI over: hoe beheer je het? Toch is de vraag waar je je geld aan uit geeft belangrijker. Waar wil je het aan uitgeven? En hoeveel heb je daarvoor nodig?

Om met het laatste te beginnen. De oorsprong van de PCI ligt bij de oude Rooms-Katholieke Armenbesturen. Arme mensen, uit katholieke kring, konden en moesten een beroep doen op dat Armenbestuur. Dat ondersteunde mensen door het geven van voedsel, goederen of huisvesting, of door het geven van geld. En nog steeds is de individuele ondersteuning een belangrijke taak van de huidige PCI. Dat kan door middel van een financiële bijdrage, meestal eenmalig, via een gift of een lening. De ondersteuning kan ook indirect. De PCI zorgt ervoor dat een bepaalde zaak ter beschikking komt, bijvoorbeeld een wasmachine. Iedere PCI heeft de vrijheid om voor haarzelf te beslissen wat het beste is.

Niet alleen mensen kunnen ondersteund worden, ook groepen of projecten die zich inzetten voor de naaste in nood. Het gaat dan om meer structurele hulp. Bijvoorbeeld het steunen van een project, Schuldhulpmaatje of een Inloophuis of Diaconaal Centrum. In eerste instantie kijkt de PCI naar haar eigen omgeving. Zijn daar activiteiten, groepen of projecten die steun nodig hebben? PCI's kunnen er ook voor kiezen om projecten te adopteren die wat verder van huis liggen. Veel vragen en zorgen concentreren zich bijvoorbeeld in de grote steden. Daar zijn ook vaak organisaties actief die een veel grotere reikwijdte hebben dan de eigen omgeving. Denk bijvoorbeeld aan het drugspastoraat of de vluchtelingenopvang. De PCI kan hen ook steunen.

Hoeveel een PCI nodig heeft aan geld hangt niet alleen af van de vraag, individueel of projectmatig. Het heeft ook te maken met de eigen ambitie van de PCI. Waar wil je voor gaan? In het lenigen van welke nood wil je een bijdrage leveren? En hoeveel geld heb je daarvoor nodig? Wat je ook doet met je geld, het is een uitdrukking van je beleid.

Hoe kom je aan geld?

Het grootste deel van het geld krijgt de gemiddelde PCI uit haar vermogen. Vaak opgebouwd in een lange periode, soms vanuit grote giften als huizen, legaten of landerijen. Het geeft een PCI een grote zelfstandigheid. Maar het kan ook verlamkend werken. Als er vanuit een PCI zelden of nooit een beroep gedaan wordt op de geloofsgemeenschap blijft de caritas onzichtbaar en de PCI een onbekende club voor haar eigen achterban. Bovendien vraagt het beheer van een groot vermogen ook de nodige tijd en aandacht. Ook dit kan afleiden van haar eigenlijke taak.

Naast de opbrengst uit eigen vermogen kan een PCI een beroep doen op de eigen geloofsgemeenschap via caritascollectes, donaties of via een bijdrage van het parochiebestuur. Daarbij is belangrijk dat je kunt aantonen waar het voor bestemd is.

Een andere bron zijn liefdadigheidsfondsen, zoals het SKAN-fonds. Wil je daar een beroep op doen, dan is een goed omschreven project belangrijk. Maar waarom zou je het

niet proberen, bijvoorbeeld als de geloofsgemeenschap een ziekendag organiseert. Kennis van fondsen en het opstellen van projecten vraagt een zeker deskundigheid. Maar ook die deskundigheid is te mobiliseren. Ook de Dienst Diocesane Caritas kan u daarbij helpen.

En er is ook nog zo iets als 'Private Funding' of Crowd Funding. In het eerste geval benader je vermogende mensen met een goed verhaal en vraag je om een concrete bijdrage. In het tweede geval doe je via sociale media, b.v. Facebook, een algemeen beroep op mensen. De Kerk verkoopt schapen, bloemetjes of tweedehands spullen om in de uitgaven te voorzien. Waarom ook zoiets niet organiseren voor een goed doel zoals de caritas? Je trekt mensen bij je zaak, nodigt ze uit om in actie te komen en van de bijdragen steun je hen die dat nodig hebben. Een aanvraag indienen bij de Diocesane Commissie voor de Caritas behoort ook tot de mogelijkheden.

Hoe beheer je geld?

Een PCI is geen bank. Ook het beheer van het vermogen vraagt om een bepaalde inzet, conform de doelstelling van de caritas. Artikel 18 van het Algemeen Reglement geeft een aantal regels weer die betrekking hebben op het beheer van het vermogen. Kort samengevat: "(...er is) voorafgaande schriftelijke machtiging nodig van de bisschop voor daden, die de grenzen van het gewone beheer te buiten gaan.' Waarna een aantal voorbeelden volgen waar dat voor geldt. Het beste is om vooraf contact op te nemen met het Financieel Bureau van het bisdom.

Ook voor beleggingen heeft het bisdom een aantal regels opgesteld, vastgelegd in een diocesaan beleggingsstatuut. Kort samengevat:

- Beleg conservatief, dat wil zeggen dat op zo'n manier dat het vermogen in stand blijft, meegroeit met de inflatie en voldoende opbrengt om aan de verplichtingen die je als PCI stelt te voldoen;
- Spreid het risico van het beleggen en beleg niet risicovol, bijvoorbeeld in hedgefonds of derivaten;
- Zorg er ook voor dat het geld ethisch belegd wordt, conform de idealen van de Rooms-Katholieke Kerk. Wapens en drugs mogen dan een hoog rendement hebben, Gods Koninkrijk brengen ze niet dichterbij. Beleggen in duurzaamheid, en bijvoorbeeld Microkrediet, daar en tegen wel.

Voor het beleggen is een bisschoppelijke machtiging vereist. U kunt deze aanvragen bij het financieel bureau van het bisdom. Hiervoor is nodig een door het bestuur ondertekend diocesaan beleggingsstatuut. Ook is het mogelijk het vermogen onder te brengen bij het R.K. Beheersfonds van het bisdom. Dit is een fonds waar bisdom, menig parochie en PCI haar vermogen in beheer geeft. Ook voor vragen hiervoor kunt u terecht bij het financieel bureau.

Van wie is het geld?

Een bestuur van een PCI is eigenlijk een zaakwaarnemer. Het geld wat zij binnen krijgt, beheert en weer uitgeeft, is een zaak van de hele geloofsgemeenschap. Vandaar dat ook de geloofsgemeenschap er recht op heeft om geïnformeerd te worden over ook over de financiële kant van de caritas. Het bestuur van een PCI functioneert onder verantwoordelijkheid van de bisschop. Daarom dat zij de begroting en een rekening en verantwoording opstelt en deze ter goedkeuring toestuurt aan de bisschop. De goed-gekeurde begroting en rekening en verantwoording worden ter kennis gebracht aan het parochiebestuur en in verkorte vorm aan de parochianen. Dit brengt tot uitdrukking dat de taak van een PCI vervuld wordt door, namens en vanuit de gehele geloofsgemeenschap.

VI. CIRKELS VAN CARITAS

Inleiding

Bij de Caritas zijn veel mensen betrokken: zoals de bestuursleden van de PCI, leden van het parochiebestuur en vrijwilligers in diaconale werkgroepen. In het pastoraal team is er iemand gevraagd om speciaal aandacht te geven aan de Caritas/diaconie. Ook de oecumenische samenwerking speelt een belangrijke rol. Vervolgens is er natuurlijk ook het bisdom, dat wil zeggen de bisschop en zijn staf. Maar de Caritas is ook internationaal georganiseerd. De parochiële Caritas is plaatselijk geworteld, heeft daar haar centrum, maar is omringd door steeds groter wordende cirkels.

De Parochie(regio)

De PCI werkt binnen een parochie(regio). Een aantal malen per jaar komt de PCI, en eventueel andere diaconale groepen, bijeen. De agenda, de plaats van samenkomst en de organisatie worden door de deelnemers zelf bepaald. Op de agenda staat meestal een uitwisseling van informatie, het bespreken van een gezamenlijk probleem, voorstel of idee en, in voorkomend geval zelfs de stand van zaken van een gezamenlijk ondernomen project. In sommige gevallen worden er ook bovenregionale bijeenkomsten gehouden.

De verantwoordelijke voor diaconie

In iedere parochie functioneert een pastoraal team. De meeste teams hebben iemand aangewezen die de Caritas als aandachtsveld heeft. Deze is het aanspreekpunt voor PCI, diaconale werkgroepen en voor de Dienst Diocesane Caritas. Het is de taak van dit lid van het pastoraal team om de Caritas in zijn of haar regio te coördineren en te stimuleren, zoals het coördineren van diaconale werkgroepen en het stimuleren van de samenwerking met de PCI in de parochie. Zorg dragen voor afstemming van het diaconale beleid met de andere werkvelden in de parochie hoort hier bij en ook het overleg met verantwoordelijken voor diaconie in andere parochies en met de diocesane medewerkers over het beleidsveld diaconie. De lijst van verantwoordelijken voor diaconie wordt bijgehouden op het Extranet van het bisdom.

De oecumene, de plek van mensen van goede wil

Als er één plek is waar de oecumene, de samenwerking tussen kerken én tussen religies, gestalte kan krijgen, dan is dat binnen de Caritas ofwel de diaconie, zoals de Caritas in protestantse kring wordt genoemd. Zo kunnen we samenwerken aan het oplossen van de noden van mensen. Al diegenen die zich inzetten voor anderen, ongeacht geloof, afkomst of overtuiging noemen wij in de katholieke traditie ook wel: 'mensen van goede wil'. Met al deze mensen bouwen wij aan een wereld waar iedereen welkom is. Dit gebeurt concreet in projecten die vaak het vermogen van de parochiële caritasinstelling overstijgen, zoals Inloophuizen, diaconale centra, schuldhulpmaatjesprojecten, kerstacties of noodfondsen.

Het Bisdom

De PCI is niet alleen verbonden met een parochie. Dat zij een *Publieke Kerkelijke Instelling* is, betekent dat zij niet zomaar een soort werkgroep binnen de parochie is. Een PCI is ook verbonden met het bisdom, de grotere geloofsgemeenschap, en dus met de Bisschop van het diocees. Eerder is de relatie tussen PCI en Bisschop al kort aangegeven. Op een rijtje gezet, gaat het met name om deze elementen:

Het begint ermee dat zonder toestemming van de Bisschop er géén PCI is. Bestuursleden worden door hem benoemd. Bij parochiebesturen gaat dat ook zo. In sommige gevallen kan de Bisschop zelfs overgaan tot het zelf aanwijzen van bestuursleden. Maar dat zal pas gebeuren als alle *goede samenspraak* gefaald heeft.

- De Begroting en Rekening & Verantwoording moeten ter goedkeuring aan hem worden voorgelegd. Hier gaat het net als bij parochiebesturen. Ook als er bijzondere uitgaven gedaan worden, is er speciale toestemming nodig van de Bisschop.
- De Bisschop bemiddelt ook als er een onenigheid ontstaat tussen parochiebestuur en PCI in het geval dat de *goede samenspraak* niet heeft gewerkt.
- Tenslotte kan de Bisschop de verbondenheid met de diocesane geloofsgemeenschap tot uitdrukking brengen door een beroep te doen op de PCI's om een bijdrage te leveren aan uitgaven die boven-parochieel of diocesaan zijn.

Een PCI krijgt niet vaak direct te maken met de bisschop, eerder met medewerkers van de Dienst Diocesane Caritas, het bisdom-secretariaat of het financiële bureau. De financiële zaken worden afgehandeld door het financiële bureau onder leiding van de directeur-econoom. Benoemingen en ontslagen worden voorbereid door de juridische afdeling onder leiding van de vicaris-generaal. De inhoudelijke ondersteuning wordt verleend door de Dienst Diocesane Caritas. De Dienst wordt aangestuurd door de Diocesane Commissie voor de Caritas, het belangrijkste adviesorgaan van de bisschop op het gebied van de caritas.

Caritas Internationalis

Binnen de universele Rooms-Katholieke Kerk heeft de Caritas een belangrijke taak. In deze wereldwijde context neemt de RK. organisatie Caritas Internationalis, gevestigd te Rome, een eigen plaats in. Zij vormt een verband van organisaties uit 165 landen. Daarmee is zij aanwezig in bijna alle landen ter wereld en is zij ook een van de grootste hulporganisaties ter wereld. Meer dan één miljoen mensen, staf en vrijwilligers, zijn wereldwijd in RK. verband actief voor de Caritas. In ieder land ziet deze Caritas er weer anders uit. Vanuit Nederland is Cordaid lid van Caritas Internationalis.

TOT SLOT.

Websites:

www.rkdiaconie.nl: een schat aan informatie over diaconaal werk

www.kerkinactie.nl: de diaconale website van de PKN.

www.vincentiusvereniging.nl De Vincentiusvereniging is een lokaal georganiseerde vrijwilligersorganisatie, gericht op armoedebestrijding en persoonlijke hulpverlening. Lokale partners voor caritasinstellingen.

www.schuldhulpmaatje.nl Helpt financiële problemen bestrijden en voorkomen i.s.m. lokale hulpverleningsinstanties.

www.caritas.org : de website van Caritas Internationalis. Nederlandse vertaling aanwezig.

www.cordaidmenseninnoed.nl De vertegenwoordiger van de Caritas in Nederland.

www.kerkenwmo.nl: informatie over de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en wat lokale geloofsgemeenschappen daarbinnen kunnen betekenen.

www.skanfonds.nl Voor het aanvragen van subsidies.

Extranet

via www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl kan elke PCI op extranet komen, waar de belangrijkste documenten van het bisdom Haarlem-Amsterdam met betrekking tot de PCI zijn opgenomen.

Nieuwsbrief

De Dienst Diocesane Caritas publiceert regelmatig een Caritas Nieuwsbrief, die via Extranet en website van het Bisdom is te verkrijgen.

Literatuur

Erik Sengers & Bart Koet: *CHESED, CARITAS, DIACONIE, ZAKAAT. 'Zorg voor de naaste' in Jodendom, Christendom en Islam.*

Erik Sengers: *CARITAS. Naastenliefde en liefdadigheid in de diaconia van de kerk.*

(Bovenstaande boeken zijn te bestellen bij de Dienst Caritas)

Hub Crijns e.a.: *DIACONIE IN BEWEGING. Handboek diaconiewetenschap.* Henk Meeuws: *DIACONIE. Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie.*

Algemene informatie over het bisdom Haarlem-Amsterdam

Postbus 1053, 29001 BB Haarlem

023-5112600, www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Dienst Diocesane Caritas

Kruisweg 69 postbus 1053 2001 BB Haarlem

023-5112600 caritas@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Diocesane Commissie voor de Caritas

Ter attentie van dr.E.Sengers

Kruisweg 69 postbus 1053 2001 BB Haarlem

023-5112600 caritas@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Financieel Bureau

Ter attentie van dhr.J.Ros

Kruisweg 65, 2011 LB Haarlem

023-5112640 jros@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

SLOTWOORD

We focussen in onze kerk vaak op structuren. Caritas en toekomst, de toekomst van de caritas, gaat dan al snel over het behouden van de organisatie, het zoeken naar nieuwe bestuursleden, het bewaren van het vermogen voor de toekomst. Dit is echter geen toekomstgerichte, progressieve visie, maar een behoudende, conservatieve. Wat we ook in de gaten moeten houden, is dat caritas ook over de toekomst gaat, om toekomst *géven* gaat. Het gaat er in de caritas om, om mensen die geen hoop meer hebben, geen toekomst meer zien, weer ruimte geven, weer middelen, aandacht, een gemeenschap, waardoor ze het leven weer aankunnen. Iedere poging tot vernieuwing van de caritasstructuur, van het toekomstbestendig maken van de organisatie, gaat verloren als we dit aspect niet voor ogen houden. Drie aspecten wil ik naar voren halen.

Ten eerste gaat het om concrete mensen in concrete noden. De afgelopen maanden brachten de bisschop, de leden van de beleidscommissie en de medewerkers verschillende bezoeken aan organisaties die mensen helpen die heel weinig toekomst hebben in dit land: illegalen, vluchtelingen, opgesloten, onzeker, niet mogen werken, geen studie, geen ontspanning, geen verzekering en geen inkomen. Voortdurend de angst om opgepakt te worden, of uitgebuit door een huisjesmelker, niet naar de politie durven. Het lot van deze mensen heeft ons zeer geraakt. In uw eigen omgeving vindt u zeker ook mensen die door sociale, financiële, juridische, economische of andere problemen geen kant op kunnen.

Ten tweede gaat het ook over de toekomst van de samenleving. Een menselijke samenleving, zo leren we uit ons geloof, is een samenleving waarin mensen naar elkaar omkijken. Waarin niet de een zich beter voelt dan de ander. Waarin rechtvaardige structuren de verhoudingen regelen, en de wet van de liefde en niet die van wapens en geweld heerst. Een samenleving waarin mensen in relatie tot elkaar tot hun recht komen. Dit is ook iets wat in ons caritaswerk mag doorklinken. Als het gaat om de mens, om een individu, dan gaat het ook meteen om de samenleving, gaat het om de toekomst van een mens dan gaat het om de toekomst van de samenleving. Caritaswerk houdt dus ook in je inzetten in de samenleving, om de verhoudingen te verbeteren en zo te verhinderen dat er mensen tussen wal en schip, tussen de raderen vallen.

Ten derde gaat de toekomst van de caritas ook over ons. Men zegt wel eens dat geven veel leuker is dan ontvangen. Wat is er mooier dan andere mensen een toekomst te geven? We hebben daarvoor niet alleen de financiële bronnen tot onze beschikking, we hebben een levendige en betrokken geloofsgemeenschap waarbinnen mensen kunnen ademhalen, een mooie liturgie die in de dagelijkse donkerte uitzicht biedt op een lichtgevende toekomst, een inspirerend Boek over mens en samenleving. Kortom, we hebben van onze vreugdevolle en liefhebbende God al zoveel gekregen, waarom delen we dat niet met evenveel vreugde en liefde met de mensen die op onze weg komen? Als we dat doen, en als mensen én dus ook jongeren, zien hoe blij je kunt worden van *géven*, dan zullen ze zich vast afvragen of zij ook kunnen deelnemen in die caritas. Dan komt het met de toekomst van die structuren ook wel goed.

Erik Sengers, coördinator Dienst Diocesane Caritas

Gebed van Franciscus

Heer, maak mij een instrument van uw vrede.
Waar haat het hart verscheurt,
laat mij liefde brengen.
Waar wordt beschuldigd,
laat mij vergeving schenken.
Waar verdeeldheid mensen van elkaar vervreemdt,
laat mij eenheid stichten.
Waar twijfel knaagt,
laat me geloof brengen.
Waar dwaling heerst,
laat me waarheid uitdragen.
Waar wanhoop tot vertwijfeling voert,
laat hoop doen herleven.
Waar droefenis neerslachtig maakt,
laat me vreugde brengen.
Waar duisternis het zicht beneemt,
laat me licht ontsteken.

Maak dat wij niet zozeer zoeken
om getroost te worden,
als wel om te troosten.
Om begrepen te worden
als wel om te begrijpen.
Om bemind te worden
als wel om te beminnen.

Want wij ontvangen door te geven.
Wij vinden door onszelf te verliezen.
Wij krijgen vergeving door vergeving te schenken
en wij worden tot eeuwig leven geboren
door te sterven.

Amen.

St. Franciscus van Assisi
(1182-1226)
